

A
MANNHEIM
FOUNDEUR
DE
L'ECOLE MEDICALE
DE MANNHEIM

OEUVRES

1866
1868
1870
1871 - 1875
1878 - 1879

ETAT DES LIEUX

1866
1868
1870
1871 - 1875
1878 - 1879

INSCRIPTION

Biografier

Homeopatins grundare *Christian Friedrich Samuel Hahnemann* föddes vid midnatt mellan den 10 och 11 april 1755 i staden Meissen i östra Tyskland och avled i åldersbronkit den 2 juli 1843 i Paris. I dag vilar han på kyrkogården *Père-Lachaise* i Paris, sedan år 1889 tillsammans med sin andra hustru *Mélanie d'Hervilly Hahnemann*.

Familjen Hahnemann hade på fädernesidan i generationer tillbaka arbetat som porslinsmålare. Samuel Hahnemann var första sonen och tredje barnet av fyra syskon. Det sjuåriga kriget, som pågick mellan 1756–1763, minskade efterfrågan på porslin och företaget var konkursmässigt. De ekonomiska förhållandena för en porslinsmålare i Meissen var därför svåra och Samuel Hahnemanns far såg helst att han tidigt skulle börja arbeta och bidra med brödfödan till familjen.

Samuel Hahnemann var en flitig och intelligent elev så därför tog hans lärare *Johann August* an honom som hans egen son. Johann August hjälpte Samuel Hahnemann att få stipendium som täckte kostnaden för undervisningen vid privatskolan *S:t Afra* mellan åren 1770–1775. Under hela Samuel Hahnemanns fortsatta studietid försåg olika välgörare, bland andra frimurarorden, honom med ekonomiskt stöd.

Efter skolavslutningen lämnade Samuel Hahnemann sitt barndomshem med 20 thaler i fickan, som han hade fått av sin far. Han började sina medicinska studier vid universitet i Leipzig och studerade där mellan åren 1775–1777. Han var missnöjd med den medicinska

T.v. Samuel Hahnemann avled den 2 juli 1843 och vilar idag på kyrkogården Père-Lachaise i Paris tillsammans med andra berömda personer från Frankrikes historia.

undervisningen. Studenterna hade inte tillgång till vare sig sjukhus eller verkliga patienter att träna på, utan undervisningen bestod endast av teoretisk högläsning, ur föråldrad litteratur, så han slutade!

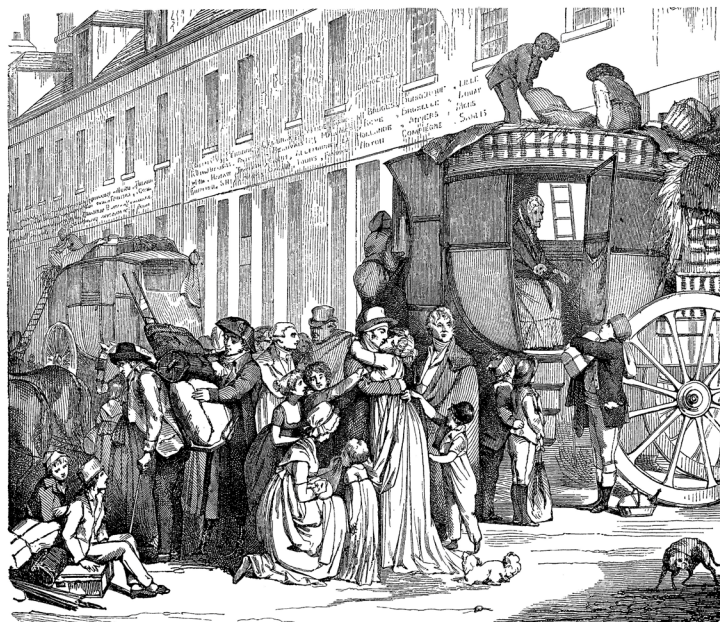
Våren år 1777 efter skolavslutningen beger sig 22-åringen till Wien för att studera medicin vid stadens universitet, som ansågs ha den modernaste medicinska utbildningen med ett mycket gott anseende. Där undervisade kejsarens egen livmedikus *Joseph Baron von Quarin* (1733–1814). Dr Quarin var chef för *De barmhärtiga brödernas sjukhus* i Leopoldstadt. De båda blev goda vänner och Samuel Hahneemann fick möjlighet till extra undervisning och förtroendet att arbeta på sjukhuset under Dr Quarins ledning.

Av ekonomiska skäl och efter att ha blivit rånad, lämnade Samuel Hahneemann Wien redan samma år. Han hade fått arbete som bibliotekarie och husläkare hos baron *Samuel von Brukenthal* (1721–1803) i Transsylvanien. Utöver de sysslorna arbetade han även som läkarstudent (under Dr Quarins försyn) för ortens befolkning under åren 1777–1779. Här studerade och undersökte han arbetsförhållanden och sjukdomar som förekom i området, vilket gav honom möjligheten att närmare studera epidemiska sjukdomar och då framför allt malaria.

Ungdomens dagar bland gifter och giftermål

Efter tjänstgöringen i Transsylvanien reste den 24-åriga Samuel Hahneemann, till Erlangen och började studera vid stadens universitet. En av hans lärare, *Johann Christian Daniel von Schreber* (1739–1810) hade under år 1760 varit en flitig student hos professor *Carl von Linné* vid Uppsala universitet. Kanske var det av honom som Samuel Hahneemann fick lära sig om medicinalväxter och Carl von Linnés lära, jämte medicin och klassiska språk? Samuel Hahneemann stannade i ett och ett halvt år i Erlangen för att slutföra sina medicinska studier och erhöll sin doktorsexamen med avhandlingen *Studier om orsakerna till och bekämpandet av kramptillstånd* den 10 augusti 1779. Efter sin examen i medicin tillbringade Samuel Hahneemann sommaren, år 1780, i den tyska gruvstaden Hettstedt där han studerade metallurgi och praktiserade som läkare.

Under den här tiden utvecklade han det som kom att kallas,

Hahnemanns metod. En metod där han förespråkade åtgärder för att främja hälsan genom förbättrad hygien och att undvika trångboddhet. Han utvecklade metoden utifrån de iakttagelser och erfarenheter han hade fått under sin tid i gruvstaden. Han rekommenderade att familjer inte skulle sova i samma rum som de vistades i under dagen. Att barnkammaren skulle vara luftig och ljus, samt hur man vidtar försiktighet vid smittsamma sjukdomar genom läran om hygien. Han rekommenderade en timmes daglig promenad "...för att fördela kroppsvätskorna till de delar i kroppen där de hör hemma och som stimulerar hjärtverksamheten, matsmältningen och ger en bättre sömn". Det rådet var till personer som hade ett stillasittande arbete inomhus. Till dem som hade tunga fysiska arbeten utomhus rekommenderade han istället vila inomhus.

Genom sina artiklar uppmärksammade han om de stora hälsoriskerna som stenkolsseldning skapar när det används för uppvärmning av bostäder. Även att sumpmarker skulle torrläggas, då de förstörde hälsan hos de boende i områdena, var några av de nya tankar han bidrog med till samhället.

År 1781 flyttade Samuel Hahnemann till Dessau i östra Tyskland, där han arbetade som provinsläkare fram till år 1784. Under den här tiden lärde han känna sin blivande fru *Johanna Leopoldine Henriette Kuechler* (1764–1830). De gifte sig den 1 december 1782 och två år senare föds deras första barn, Henriette. Året därefter föds sonen Friedrich, som vid 30 års ålder försvinner, troligen till USA. Dottern Wilhelmine föddes år 1787 men avled redan vid 30 års ålder. År 1789 föddes dottern Amalie och år 1790 Karoline. År 1794 fick paret en son som döptes till Ernst, som förolyckades samma år i en vagnsolycka. Året därefter 1795 föddes tvillingflickor, varav endast den ena överlevde och fick namnet Friederike. Hon gifte sig två gånger men förblev barnlös i båda äktenskapen och blev senare bragd om livet genom mord. År 1803 föddes dottern Eleonore, även hon gift två gånger och troligen mördad. Dottern Charlotte föddes år 1805. Makarna fick tillsammans allt som allt elva barn, deras sistfödda var dottern Louise år 1806. Genom den försvunne sonen Friedrich, som utvandrade till USA, finns deras arvslinje kvar.

Samuel Hahnemann behärskade flera olika språk som grekiska, latin, franska samt hebreiska. Engelska lärde han sig när han översatte *William Falconers Study of Mineral Waters* till tyska år 1777. Senare under sitt liv lärde han sig att även behärska bland annat; italienska, spanska och syriska i både tal och skrift.

Hela familjen Hahnemann flyttade tjugo gånger under loppet av tjugo år mellan olika platser inom Centraleuropa, främst Tyskland. Under den här tiden ägnade Samuel Hahnemann sig åt praktisk forskning och översättning. Den främsta inkomstkällan för Samuel Hahnemann var olika översättningsuppdrag. Det var svårt för honom att finna arbete, även som översättare och hela familjen präglades av fattigdom och hunger. Det finns beskrivet att när familjen Hahnemann om kvällen delade upp det bröd som fanns kvar, skars det upp i små kuber så var och en skulle få sin beskärda del att äta. Det beskrivs att två av hans döttrar stod varandra väldigt nära och den ena var svårt sjuk och visste att hon var döende. Hon efterlämnade i arv till sin syster sin ranson av brödkuberna, vilka hon gav till systemen för att hon skulle kunna få äta och känna sig mätt!

Under åren 1785–1789 skrev Samuel Hahnemann inte mindre än 2 200 tryckta sidor, både översättningar och egna artiklar, utifrån sitt motto ”Har du en åsikt, skriv om den och få den publicerad”. I texterna som Samuel Hahnemann översatte så passade han ofta på att vidareutveckla innehållet genom att spetsa dem med sina egna kunskaper och personliga teorier, via långa fotnoter i översättarens kommentarer. Många gånger var hans översättningar mer uppskattade och värdefulla för läsaren än originalen.

Som kemist arbetade han en tid inom dåtidens rättsmedicinska enhet och var verksam på samtliga sjukhus i den sachsiska huvudstaden Dresden mellan åren 1784–1789.

Artikeln om *Arsenikförgiftningar, hur de botas och rättsliga undersökningar i samband med dylika*, skrev Samuel Hahnemann år 1786. I sin skrift ville han förbjuda den då fria försäljningen av arsenik som bland annat såldes som feberpulver och han krävde även att giftet skulle förvaras i slutna behållare samt hanteras med varsamhet.

Han försökte även arbeta fram ett motgift mot ämnet arsenik.

År 1788 publicerade han i *Kennzeichen der Güte* ett prov som kunde påvisa förekomst av blysocker i vinförfalskningar. Vinprovet kom att kallas *Det Hahnemannska vinprovet* och blev officiellt i *Preussens förordningar* år 1791.

Ja, Samuel Hahnemann var flitig med sin penna. År 1789 skriver han om sin upptäckt hur kvicksilver kan beredas på ett mer säkert och icke frätande sätt. Beredningen kom att kallas för *Hahnemanns Mercurius solubilis*. Även andra frätande substanser som *Causticum* och *Calcium carbonicum* kom att beredas på det nya sättet, vilka än idag har tilläggsnamnen *Hahnemanni* inom homeopatin.

Samuel Hahnemann skapade och skrev *Den humanistiska synen på mentalt sjuka*. Det unika i hans synsätt var att han helt tog avstånd från den förödmjukande misshandel och de brutala behandlingsmetoder som de sinnessjuka erbjöds som "vård". Han skrev "... att aldrig låta bestraffa en vansinnig med slag eller någon annan smärtsam kroppslig upptuktelse, eftersom det inte finns något straff för oavsiktliga handlingar och dessa sjuka enbart förtjänar medlidande och genom sådan hård behandling blir de som är sjuka i sinnet ännu värre och väl aldrig förbättras".

År 1793–1799 utkom hans lexikon för apotekare (*Apothekerlexikon*), en skrift som lovordades i *Journal der Pharmacie*: ”Ett förträffligt arbete som varje apotekare borde skaffa sig”. I lexikonet står det i alfabetisk ordning om de produkter och ämnen som används i ett apotek, vilket underlättade standardiseringen och ordningen på apoteken. Det här är några av de förtjänster Samuel Hahnemann bidrog med som kemist och farmaceut.

Åderlätning och mentalsjukhus

Samuel Hahnemann var motståndare till dåtidens medicinska behandlingsmetoder. Alla större sjukhus och läkare hade sina egna teser och idéer om sjukdomars uppkomst och hur de borde behandlas.

Friedrich Hoffan (1660–1742) ansåg att sjukdom hade sin grund i kroppens ruttande eller surnande safter och mot det förskrev antiseptiska eller sötade läkemedel. *Dr Stoll* ansåg att sjukdomar berodde på fördärvad galla och förskrev därför lavemang och kräkemedel. *Dr Kämpf* ansåg att de berodde på proppar i tarmar eller blodkärl och förskrev därför lavemang spetsade med läkemedel som senna, rabarber, salmiak och kvicksilver, utifrån tesen att kroppen behöver rensas ur ”likt borstar och kvastar kunna rensa kroppens rörledningar från smuts”. Listan med behandlingar byggdes på med svettkurer, fasta, blödningar, kräkningar, fontanellöppningar, spanska flugor, bränningar, men även konjak, mysk, grogg, kamfer och opium. Det är lätt att förstå att Samuel Hahnemann hungrade efter en läkemetod som byggde på vetenskap och beprövad erfarenhet med fasta principer.

Den 1 mars 1792 avled den 45-årige tysk-romerska kejsaren och ärkehertigen av Österrike, *Leopold II*, som led av ”bröstproblem”. Hertigens livläkare ville passa på att hävda sin förträfflighet med alla dåtida läkekonster, vilket till slut tog livet av kejsaren. Samuel Hahnemann ansåg att det var läkarnas brutala behandling som orsakade Leopold II:s död och det upprörde honom så pass mycket att han skrev en artikel som publicerades i nummer 78 av *Allgeiner Anzeiger der Deutschen*. Sammanfattningsvis skrev Samuel Hahnemann att: ”...ingen ska få åderlåta en annan människa till döds”,

då han ansåg att en sjuk människa inte ska tömmas på sina vitala vätskor. Med den artikeln slog misstänksamheten mot Samuel Hahnemann rot i läkarkollegiet över hela Europa.

Den tidigare publiceringen av artikeln, *Den humanistiska synen på mentalt sjuka*, ledde till att Samuel Hahnemann fick tjänst som sjösläkare hos hertigen *Ernst Fredrik av Sachsen-Coburg-Saalfeld* (1724–1800), som hade inrättat ett sinnessjukhus för ståndspersoner. Dit kom endast en patient, *Klockenbring av Hanover*, under vintern 1791–1792. Samuel Hahnemann vårdade Klockenbring i ett sedan länge obebott jaktstolt, Georgenthal, och behandlade honom med sitt nya humana synsätt. Han skriver själv utförligt om händelsen och att han behandlat Klockenbring med växten *Datura stramonia* (spikklubba)ⁱ. Själv ådrog sig Samuel Hahnemann bronkit i det kalla slottet och behandlade den med *Bryonia*.

Omvårdnaden och medicineringen av sinnessjukdomen gjorde Klockenbring så pass frisk att han efter vistelsen kunde återgå till sitt dagliga liv och arbete våren 1792. För det uppdraget erhöll Samuel Hahnemann 1000 thaler.

Händelsen på Georgenthal ägde rum innan Samuel Hahnemann hade utvecklat sin homeopatiska läkemedelslära. Kanske föddes det ett frö hos honom från kunskaperna han förvärvat när han studerade i Wien hos Dr Quarin? Mannen som hade ett så stort intresse för *Anton von Störcks* (1731–1803) läror och arbete, som bestod av att undersöka den medicinska verkan i giftiga växter. Anton von Störck fick titeln hovläkare efter att ha förskrivit och botat *Maria Teresia av Österrike* (1700–1780) mot smittkoppor med *Pulsatilla nigra*. Anton von Störck skriver i inledningen till *Pulsatilla* i sin *Materia Medica* ”Det ankommer på läkarens klokhets att göra giftet (i växten) till läkemedel och finna en möjlighet att påvisa att giftiga växter kan vara verksamma medikamenter. Dessutom måste läkaren känna till sjukdomen och symptomen som *lika* läkemedel framkallar”. I inledningen till *Stramonium* skriver han ”Om spikklubban skakar sinnet och framkallar vansinne hos friska personer, skulle man då inte undersöka om den ej kunde ge vansinniga tillbaka deras förstånd

i. *Leser Writings of Samuel Hahnemann*

genom en växling av idéerna”. Anton von Störck skrev även att odörten, *Conium*, botar cancer och förlamningar. Det var han som började med att göra läkemedelsprövningar genom att pröva en växt i tre steg. Först på ett djur, sedan på sig själv och det tredje och sista steget, att förskriva växten till patienten. Tankar och idéer som vi väl känner igen från Samuel Hahnemanns lära.

Under åren 1793–1796 bodde familjen Hahnemann först i Molschleben och sedan i Muhlhausen, därefter i Pyrmont, vidare i Wolfenbittel och slutligen i Königsutter. Där bodde familjen fram till år 1799 och det var under den här tiden som idén om homeopati föddes och utvecklades.

Kinaträdets bark blir liknande

Det kanske var när Samuel Hahnemann år 1790 översatte avhandlingen *Treatise on Materia Medica* som han fick de första tankarna som skulle komma att inspirera till den homeopatiska tesen *Simila Similibus*. Den här händelsen betraktas idag som de första tankarna om den homeopatiska läkemetoden.

Avhandlingen var författad av den skotske professorn *William Cullen* (1710–1790). Hans teori bestod av hur det kom sig att barken från det sydamerikanska Kinaträdet, *Cinchona*, hjälpte mot malariefeber. Han ansåg att läkningen berodde på de magstärkande effekterna. Han resonerade om orsaken utifrån *humoralterapins* lära, som under den här tiden var mycket populär.

Samuel Hahnemann hade under sin tid i Transsylvanien ådragit sig malaria och lärt känna den medicinska effekten av barken från trädet *Cinchona*. Han hade då fått dricka dekokt på Kinabarken som hade botat hans sjukdom. Men han opponerade sig mot William Cullens teori i artikeln och menade att den förklaringen inte håller. För att bemöta och undersöka tesen som framställdes av William Cullen gjorde Samuel Hahnemann vetenskapliga försök

på sig själv med Kinabarken. Efter några doser fick han, återigen, liknande symptom som när han var sjuk i malaria. Samuel Hahnemann skriver i sina texter: ”Jag intog 4 *quentchen*ⁱⁱ två gånger per dag och vad hände? Jo, mina händer och fötter blev iskalla. Jag blev matt och sömnig, så kom en stark hjärtklappning, pulsen blev snabb och hård, jag fick en känsla av ängslan, darrningar, törst samt en pulserande känsla i huvudet. Även de för mig välkända symptomen vid malaria som sinneströghet, stelhet i alla leder, men alldeles särskilt den domnade, obehagliga känsla som tycks förekomma i benhinnan i alla kroppens ben, uppträdde igen. Denna paroxysm varade varje gång i två till tre timmar och inträdde på nytt då jag upprepade dosen, annars inte”.

Den här upptäckten fick den unge vetenskapsmannen att börja fundera på vad det egentligen var han hade upplevt. Kunde det vara så, att om ett medicinskt ämne ger en frisk människa en konstgjord sjukdomsbild så skulle det kunna bota en sjuk som uppvisar en liknande sjukdomsbild? Med den frågan JA besvarad var den homeopatiska grundtesen född, - *Similia Similibus*.

Homeopatisk läkekonst och apotekare

Sex år efter att ha läst William Cullens avhandling och gjort åtskilliga experiment och läkemedelsprövningar på sig själv och andra, skrev Samuel Hahnemann för första gången om sina upptäckter kring *likhetsprincipen* i artikeln *Försök med en ny princip för upptäckten av drogernas läkekrafter samt några synpunkter på de hittillsvarande*, som publicerades i *Hufelands Journal*. I artikeln skriver han att ”...man botar sjukdomar med medel, vilkas verkningar påminner om sjukdomen i fråga”. Observationen bakom den idén är att, eftersom naturen botar en kronisk sjukdom genom att alstra en ny och annan kronisk sjukdom, som då botar den första sjukdomen, bör man på konstgjord väg kunna alstra en likvärdig sjukdom genom läkemedlens likhetslära. Han hade även iakttagit att när en apotekare gjorde beredningar av olika substanser som exempelvis *Ipecacuanha* (kräkrot) så upplevde de som gjorde beredningen symptom som är

ii. *quentchen* motsvarar 1,67 gram

typiska för just det läkemedlet, i det här fallet astma och kväljningar. Apotekaryrket kom till Europa under 1400-talet och på 1600-talet uppdelades yrkesrollerna så att; läkarna arbetade med behandling av patienter och apotekarna med att bereda medicinerna. Samuel Hahnemann stred för rätten att läkarna själva skulle få bereda sina läkemedel, för att kunna säkerställa kvalitén och substansens innehåll i medicinen. Apotekaryrket var under 1700-talet i vanära och apoteken många gånger misskötta. Innehållet i blandningarna och läkemedlen i medicinburkarna var vanligtvis i dåligt skick. Samuel Hahnemann skrev i förordet till avhandlingen *Kännetecken på goda och förfalskade läkemedel* exempel på hur apoteken använde samma växt flera gånger för dekokter på exempelvis rabarber och kinabark. I texten påvisar han även bevis på att extrakt *Aconitum* har haft önskad effekt när beredningen köpts in från ett apotek, men från ett annat apotek har extraktet inte uppvisat någon som helst effekt.

Läkarnas recept bestod på den tiden av sammansatta läkemedel med många olika substanser och växter i en och samma förskrivning. Samuel Hahnemann stred även för att förskrivningen till patienten skulle vara i minsta möjliga dos och med endast ett läkemedel åt gången. På den tiden skulle ett korrekt recept sammansättas enligt följande regler: 1) *basis* 2) *adjuvans* 3) *constituens* 4) *dirigens* 5) *corrigens*, vilket innebär ett grundläggande, ett biträdande, ett nydanande, ett styrande och ett förbättrande läkemedel i en och samma ordination. Det är även under den här tiden som Samuel Hahnemann uppmanar till att inte ge ett nytt läkemedel innan det tidigare givna har fullgjort sin verkan. Det här gillade inte apotekarna! Vid den här typen av förskrivningar kunde de endast sälja ett litet *gran*ⁱⁱⁱ av ett ämne, istället för flera *gran* av många olika ämnen och några extra blodiglar till en och samma patient. Den förändring Samuel Hahnemann föreslog skulle avsevärt minska deras inkomstkälla. Kanske inte helt otippat gick apotekarna till protest mot hans idéer, vilket ledde till att myndigheterna förbjöd Samuel Hahnemann att själv tillverka och bereda sina läkemedel.

iii. 1 *gran* motsvarar 0.06 gram

År 1800 bosatte sig familjen Hahnemann i Hamburg för att år 1801 flytta till Macher och därifrån vidare till Eilenburg. Därpå följde några snabba bosättningar i Wittenberg och år 1805 flyttade familjen till Torgau. Samma år publicerade Samuel Hahnemann artikeln *Erfarenhetens läkekonst* som en längre uppsats i *Hufelands Journal*. Det är första gången han beskriver sin nya läkemetod och lära i ett sammanhang. Den skriften kom sedan att ligga till grund för den "homeopatiska bibeln" *Organon*. Den första upplagan av *Organon* utgavs år 1810 under titeln *Organon för rationell läkekonst*.

År 1801 (vissa källor anger 1796) presenteras läkemetodens namn för första gången: *homeopati* från grekiskans *homo*-lika, *pathos*-lidande. Det anses vara homeopatins födelse.

År 1808, skrev Samuel Hahnemann avhandlingen *Om värdet av de spekulativa läkemedelssystemen*, där han presenterar tre olika läkemetoder som kan användas för att behandla sjukdom. Den homeopatiska, som utgår från tesen *similia similibus* (liknande, liknande), den allopatiska, som utgår från tesen *contraria contrariis*, (motsatser, motsatt) och den isopatiska, som utgår från tesen *aequalia aequalibus* (lika, lika).

Samuel Hahnemann ansåg att varje substans är levande och individuell. Därför ville han aldrig benämna läkemedlen utifrån deras kemiska formel, Han menade även att det inte kan bli exakt samma läkemedel när beredningen är från två olika källor, även om den kemiska formeln eller växten är densamma.

År 1811 utser Napoleon staden Torgau till krigsfästning och familjen Hahnemann är i fara, så de flyttar till Leipzig och Samuel Hahnemann hoppas att stadens invånare ska vara mer mottagliga för hans nya homeopatiska lära, än vad invånarna på de tidigare orterna varit. Ryktet om de framgångar Samuel Hahnemann hade som läkare spred sig över hela Europa, i samma takt som kollegornas avund växte.

Mellan åren 1811–1821 genomförde Samuel Hahnemann sex läkemedelsprövningar som publicerades i ett större verk med titeln, *Fragmenta de viribus medicamentorum positivis*, som senare sammanställdes i bokbanden *Materia Medica Pura* (den rena läkemedels-

prövningen). I böckerna finns hans egna läkemedelsprövningar av: *China officinalis*, *Pulsatilla vulgaris*, *Atropa belladonna*, *Aconitum napellus*, *Arsenicum album*, *Helleborus nigra* och *Datura stramonium*. Kanske det inte är en tillfällighet att det är samma växter som Anton von Störck hade utforskat i sina studier och skrivit om i sin *Materia Medica*. Eller var det på den tiden brukligt att man använde varandras läkemedelsprövningar?

Samuel Hahnemann skrev under den här tiden även den andra upplagan av *Organon*, som utökats väsentligt i sitt omfång och innehåll och publicerades under titeln *Organon för läkekonst* (*Organon*

der Heilkunst). Han skickade samtidigt ut kursinbjudningar till sina läkarkollegor, då han planerade att öppna ett *medicinskt institut* för prominenta läkare som ville lära sig att arbeta med den nya homeopatiska läkemetoden. Men ingen läkare anmälde sig till den sex månader långa grundutbildningen.

Samuel Hahnemann sökte under den här perioden anställning vid universitetet i Leipzig. För att få söka tjänsten behövde han skriva en avhandling, samt betala 50 thaler i inträdesavgift. För fulla läktare framförde han på flytande latin föredraget om, *Återupptäckten av den bibliska och försvunna växten Helleborus albus läkande krafter*, vilket gav honom tillträde som lärare i ”medicinens historia” vid universitetet. Växten *Helleborus* (julros) lovordas i antika skrifter som medicinalväxt. På den tiden användes *Helleborism* som ett begrepp som härstammar från antiken och betyder att *bota sjukdomar med Helleborus*. Anledningen till att han valde just det ämnet till sin föreläsning, var troligen, att apoteken hade inte mindre än tio olika växter som alla kallades *Helleborus* och han var inte nöjd med att apotekarna inte visste skillnaden mellan dem.

Under sin tid på universitet fick han många nya elever som blev hängivna den homeopatiska läran och hjälpte honom med texter och genomförandet av läkemedelsprövningar.

Dock blev avslutet för Samuel Hahnemann i Leipzig inte så bra den här gången heller. År 1801 hade han skrivit en artikel om hur man kan förebygga och bota scharlakansfeber med *Belladonna*. Under hans sista år i staden härjade en ny epidemi som behandlades med *Belladonna*. Men läkemedlet hjälpte inte, för det handlade den här gången om en annan typ av febersjukdom som kallas ”risfeber”. Det rätta läkemedlet var *Aconitum*, vilket framgångsrikt botade febern. Detta ledde till ont förtal om homeopatin och dess upphovsman.

År 1819 förbjöds utövandet av homeopati i Österrike genom ett direktiv från kejsaren. Den 15 mars 1820 dömdes Samuel Hahnemann i domstol. I de muntliga förhandlingarna i rättegången uttalade han: ”Min läkemetod, kallad homeopati, skiljer sig avsevärt från den vanliga läkemetoden, den använder inte recept, som kunna lämnas till apoteken, använder inga sammansatta läkemedel

utan vid varje sjukdom endast ett enda, osammansatt läkemedel”. Med den här domen över sig kunde Samuel Hahnemann inte längre arbeta som läkare. Situationen löste sig dock genom att hertigen *Ferdinand av Anhalt-Köthen* gav honom asyl i sitt lokala hertigdöme. Av hertigen fick han år 1821 rätten att på livstid själv bereda och distribuera sina läkemedel samt rätten att behandla sjuka människor. Samma år som Samuel Hahnemann fyllde 66 år fick han titeln *hovråd* och kunde arbeta vidare som livläkare i Köthen.

År 1824 publicerade han den tredje upplagan av *Organon* och år 1829 publicerades den fjärde upplagan. Här börjar han skriva om de *potenserade* läkemedlen. De första spåren av hans laborerande med rivningar och beredningar hittar vi i hans *Materia Medica Pura*, i förtexten innan läkemedelsbeskrivningen av bland annat *Belladonna*. Därför vet vi att han började med potensering mellan åren 1811–1821. Första förordet till boken *Kroniska sjukdomar* (*Chronisce Krankheiten*) skrev han år 1828, men först den 19 december 1838 blev förordet till den femte upplagan av *Kroniska sjukdomar* färdigställt. Teserna om kroniska sjukdomar skrev Samuel Hahnemann under sina sista levnadsår i Paris. I bokens första del skriver han om de kroniska sjukdomarna, deras uppkomst, orsak och om *miasma*-läran. I böckerna finns även en andra del, *Materia Medica*, som innehåller homeopatiska läkemedelsprövningar som passar extra bra vid behandling av kroniska sjukdomar.

År 1830, när Samuel Hahnemann är 75 år, dör hans hustru Henriette efter en tids sjukdom. Troligen på grund av en leverböld som spred sig till lungan. Efter sin frus död väljer Samuel Hahnemann att bo kvar i Köthen, där han endast tar emot ett fåtal patienter. Han håller inte några föreläsningar och korresponderar inte med några kollegor eller elever, ett beslut som han tagit efter att ett flertal skiljaktheter hade inträffat i den homeopatiska läkarkåren.

Droppen som fick bägaren att rinna över, blev ”bland-homeopat-händelsen”. Den 3 november 1832 publicerade han sitt missnöje i en artikel i *Leipziger Tageblatt*, där han öppet kritiserar ”bland-homeopaterna” som använder sig av allopatiska behandlingsmetoder, bland annat blodiglar, och kallar sig själva för Homeopater!

Efter den händelsen avslutar Samuel Hahnemann i princip allt samarbete med sina kollegor och elever runt om i världen. Detta, tillsammans med att de amerikanska homeopaterna opponerade sig mot hans lära om kroniska sjukdomar och inte visade något intresse för hans nya läror och vidareutvecklingen av den homeopatiska läkekonsten, blev sista droppen för honom. Den femte upplagan av *Organon* blev klar år 1833, men homeopaterna kunde inte ta del av utvecklingen som han skrev om i den sista och sjätte upplagan av *Organon* samt boken *Kroniska sjukdomar*. Att det sedan skulle dröja ända fram till år 1921 innan den sjätte upplagan av *Organon* åter hittades, och att de tyska originaldokumenten av *Kroniska sjukdomar* inte såg dagens ljus igen förrän år 1980, kunde ingen då förutse.

Hahnemanns testamente

Men så en dag ändras livsödet återigen drastiskt för Samuel Hahnemann. Vid 79 års ålder, den 8 oktober 1834, får han besök av konstnärinnan Markisinnan Marie Mélanie d'Hervilly från Paris, som då är 34 år gammal. Mélanie d'Hervilly hade under tre år plågats av smärtor som hindrat hennes konstnärliga utövande, så hon bestämde sig för att uppsöka den mystiske läkaren i Köthen för att få hjälp med sin åkomma. Hon klädde ut sig till man för att smidigare kunna färdas genom Europa. Samuel Hahnemann hade ett mycket gott rykte och erkännande för sin nya läkemetod under den här tiden i Paris. Markisinnan stannade för behandling hos Samuel Hahnemann under tre dagar och ett kärleksfullt tycke uppstod mellan dem, eller en politisk plan? Tre månader senare, den 18 januari 1835, gifter de sig med varandra och flyttar till hennes hemstad Paris. Innan de gifter sig låter Samuel Hahnemann upprätta ett testamente. I flytten tar han endast med sig lite pengar, sina kläder, sitt bibliotek, mediciner och personliga tillhörigheter. Resten av hans tillgångar och ägodelar var för den

tidigare familjen att anse som ett arv. I testamentet framgår även att Mélanie d'Hervilly Hahnemann ensam ansvarar för hans framtida begravning. Vid den här tiden var åtta av hans elva barn fortfarande i livet.

Under de resterande nio åren i Paris utvecklade och förfinade Samuel Hahnemann tillsammans med Mélanie metoderna av homeopatin, de kom att skilja sig mycket från hans tidigare arbetssätt. De nya tankegångarna skrev Samuel Hahnemann om i den teoretiska delen av boken *Kroniska sjukdomar* och den sjätte upplagan av *Organon*. Böckerna handlar om den nya homeopatiska sjukdomsläran vid behandlingen av kroniska sjukdomar samt *miasma*-läran. Boken *Kroniska sjukdomar* består av en teoretisk del och en *Materia Medica*-del som har 47 läkemedelsbeskrivningar av läkemedel som är lämpliga för att bota kroniska sjukdomar.

Det är först då det sista ordet *curentur*, att kurera, tillförs i den sjätte *Organons* förord. I och med det blir tesen för den homeopatiska läkemetoden *Similia similibus curentur* fullständig.

I nio år (1835–1843) arbetade och utvecklade makarna Hahnemann beredningen av den nya potensen, *divisions infinitesimales potensen*. I samband med utvecklingen av den nya potensen och kroniska sjukdomars *miasma*-lära ändrade de även arbetssättet och teserna kring den homeopatiska läkemetoden. Begreppen att använda minsta möjliga dos, som användes innan potenseringens utveckling, ersattes nu istället med *läkemedel i homeopatisk beredning*. Den tidigare förskrivningen, att ge en dos och avvakta tills verkan har avtagit, ersattes med dagligt intag av läkemedlet i flytande substans istället för, som tidigare, en torr substans. En annan ändring var att nu skulle ett läkemedel förskrivas vid akut sjukdom och ett annat vid kronisk sjukdom, dock alltid utifrån *simile*. Ännu en ändring var att patienten själv får potensera sitt läkemedel, genom att slå flaskan med läkemedlet ett visst antal gånger före varje nytt intag. Ändringarna, ansåg Samuel Hahnemann, var så omfattande i förhållande till de tidigare upplagorna av *Organon*, att han ber om ursäkt för de nya arbetsmetoderna, både i boken *De kroniska sjukdomarna* och i förordet till *Bönninghausens repetorium*. Det han aldrig gjorde några ändringar kring, var *simile*.

Under år 1843 började Samuel Hahnemanns hälsa att svikta och efter tio veckors sjukdom avled han, den 2 juli 1843, vid 88 års ålder, stilla i hemmet av en åldersbronkit.

Mélanie d'Hervilly Hahnemanns sorg var så innerlig, att hon lät balsamera kroppen av Samuel Hahnemann för att få tid att sitta vid hans dödsbädd och sörja. Tidigt på morgonen den 11 juli, nio dygn efter Samuel Hahnemanns död, tar Mélanie d'Hervilly Hahnemann hans kropp till *Montmartres* kyrkogård och hennes familjs gravkammare. Hans lik placeras där tillsammans med två andra män som tidigare hade stått henne nära. Ingen dödsannons publicerades, ingen begravningssceremoni anordnades, utan det hela skedde i största hemlighet. Budet om Samuel Hahnemanns död kom inte till omvärldens kännedom förrän långt senare. Det möjliggjorde för änkan Mélanie d'Hervilly Hahnemann att kunna arbeta vidare som homeopat i många år, på deras mottagning. När nyfikna släktingar och kollegor blev frågvisa vart Samuel Hahnemann höll hus, dolde

En sista hälsning

En gång hade förläggaren Johan Ernst Staph i ett brev frågat Samuel Hahnemann om han skulle kunna träda fram inom politiken för homeopatins bästa. Han fick till svar: "Vår konst behöver ingen politisk hävstång, inga världsliga ordensband för att bli något. Den växer så sakta mellan det myckna ogräset, som skjuter högt upp över den, i början obemärkt, från ett ollon till ett träd. Redan nu ser man trädet skjuta upp över ogräset. Var blott still! Sinom tid ska det växa upp en ek, som ingen storm kan fälla, och som utsträcker sina grenar över alla länder, på det att den dittills plågade mänskligheten må vederkvicka sig i skuggan".

S H år 1815.

hon det med bortförklaringar. Genom att förklara att det var hon som skrev alla breven åt Samuel Hahnemann, att hon skulle rådfråga honom men att han just nu låg i ett annat rum och vilade o.s.v. Hon var ju trots allt kvinna och utbildad, både som läkare och homeopat, två straffbara brott.

Mélanie d'Hervilly Hahnemann blev till slut stämd, år 1849, av just de två anledningarna. Hon fick sin upprättelse år 1872, då hon var 72 år gammal, genom att de amerikanska homeopaterna utfärdade det diplom som gav henne rätten att praktisera som homeopat.

Änkan Mélanie d'Hervilly Hahnemann dog den 27 maj 1878, 78 år gammal, i lungsåcksinflammation. Först tjugo år efter hennes död, år 1898, fördes Samuel och Mélanie d'Hervilly Hahnemanns stoft från *Montmartres gravkammare* och de båda begravdes på den berömda kyrkogården *Père Lachaise* i Paris, där de nu vilar tillsammans. Sedan 1900 markeras deras grav med ett ståtligt marmormonument. Den här gången var begravningen behörigt utlyst.